

S tem zvezkom (drugi je že prej izšel in bil naznanjen v D. i. sv.) je to obsežno in prepotrebno delo dovršeno. V obsežnem uvodu ugotavlja pisatelj najprej principe krščanske ikonografije. Krščanska umetnost starega in srednjega veka je namreč v prvi vrsti didaktična, njeno jedro pa tvorijo razodeta dejstva; umetnost, ki rezultira iz tega, ima značaj monumentalne teologije in nam postane razumljiva šele, ko smo ugotovili njene ikonografske principe. Tako se vsebina te knjige deli na štiri velike oddelke, katerih prvi ugotavlja ikonografske principe, drugi obdeluje ikonografijo didaktičnih pomožnih motivov, s katerimi si učeča cerkev pomaga pri pojasnitvi abstraktnih resnic. Sem spadajo slike mesecev, codiak, sedem prostih umetnosti, motivi iz svetne zgodovine, ilustracije h katekizemskim tekstom, smrtni ples itd. Tretji del obdelava ikonografijo razodetih dejstev starega in novega testameta, četrti pa, najobširnejši, ki tvori dva zvezka, ikonografijo svetnikov po abecednem redu. Skoraj polovica prvega zvezka obsega razodeta dejstva novega testameta, odnosno ikonografijo Jezusa in Marije, ki bo poleg ikonografije svetnikov splošno pač najbolj dostopna in zanimiva in tudi praktično najbolj aktualna.

Razume se, da kljub vsej obsežnosti (preko tisoč strani in približno toliko slik) tudi ta knjiga ne reši vseh podrobnih ikonografskih vprašanj, ker je tudi krščanska ikonografija v svojem ustvarjanju kot živa reka, v kateri se javlja kot poslednji element osebnost ustvarjajočega ter nastaja nebroj križanj in včasih težko razkrojljivih posebnosti; vendar pa omogoča — in to je pri tako obsežni tvarini glavno — hitro orientacijo o sedanjem stanju posameznega vprašanja in tako olajšuje detajlni ikonografski študij.

Umetnostni zgodovinar, cerkveni zgodovinar, umetnik in praktični duhovnik, vsi so dobili delo, brez katerega odslej ne bodo mogli izhajati in ki so ga že zdavnaj pogrešali. Frst.

Glasba

Ocene

Marko Bajuk: *Mera v slovenski narodni pesmi*. Izdala in založila Pevska zveza v Ljubljani, 1928.

Na polju naše glasboznanstvene literature vlada že od nekdaj ogromna suša. Imamo nekaj pevskih šol, par zgodovinskih spisov (Radics, Mantuani), vse drugo pa se da iz raznih revij na prste sešteti. Iz vrste teoretskih spisov, zadevajočih glasbeni folklor, imamo samo Beraničeve (Čas 1910) in Kogojeve (Dom in svet 1924) teze, kar je spričo bogastva materiala in njega narodoznanske kulturne in estetske važnosti naravnost začudljivo.

Po pravici poudarja Bajuk v uvodu k svoji knjižici pomen raziskavanja »narodne« (rajši recimo »ljudske«!) pesmi za narodoznanstvo in za glasbeno ustvarjanje; dalje poudarja pomanjkanje zanimanja za raziskavanje in daje s svojo knjižico iniciativo. Za začetek, pravi, obdeluje ritmično plat, ker smatra »ritem za glavni okvir vsake glasbene misli«.

Lična brošura v 8° je pred menoj; ima okusno in moderno ubrano naslovno stran in šteje 78 tiskanih

strani teksta ter 50 litografiranih strani ritmičnih shematov 195 pesmi.

Bajuk je zbral njemu dosegljive zbirke in zapiske ljudskih pesmi (J. Žirovnik I—IV., Gerbič-Malenšek, III. Gerbič I—III, Zorko Prelovec, M. Bajuk I—V, O. Dev I—V, Kocjančič I—II, Mihelčič, Pevec I—VII, Adamič-Kokošar, Z. Švikaršič I—III), jih glede ritma kritično pregledal in našel (Sklep, str. 72—76):

Dvoddelno mero ima 13,3%, trodelno 31%, štirdelno 15,80%, šestdelno 24%, $\frac{1}{8}$ takt 0,20%, pravilno menjajočo se mero 2 + 3 ali 3 + 2 3%, nepravilno se menjajočo mero 13% pesmi, izmed onih, ki jih je Bajuk obravnaval.

»Petdelnosti torej ni v naši narodni pesmi, zato so šli na kriva pota vsi oni naši skladatelji, ki so našo umetno pesem zlasti po razsulu silili v petdelno mero, hoteč ji s tem dati posebno slovenski značaj«, sklepa Bajuk.

Bomo videli, kaj bo pokazal rezultat raziskanja vsega materiala. Izgleda res, da petdelna mera pri nas ni tako običajna kakor pri naših vzhodnih sosedih, vendar poznam belokranjske prave petdelne pesmi. V ostalem ne verjamem, da drži načelo osemtaktne periode kot merilo pri vseh naših pesmih.

Bajuk je dal iniciativo in zgled. Vivant sequentes!
V.

Dr. Božidar Širola: *Posljednja pričest svetog Jeronima*. Izd. Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima v Zagrebu, 1928.

Dr. Širola, eden najmodernejših in najinteligentnejših jugoslovanskih skladateljev je po oratorijih »Abrahamova žrtev« in »Ciril in Metod«, ki je prvič dal čuti našo glasbo na mednarodnem festivalu, izdal sedaj še »Sv. Jeronima«, oratorij za bas-solo, mešani zbor, orkester in orgle. Tekst je spesnil dr. Velimir Deželić ml.

Delo obsega tale »poglavja«: Preporučivanje duše, Djelo želje, Djelo upanja, Djelo ljubavi, Pokajanje, Pričest in Slavospjev puka krščanskog. Prvi in zadnji del poje mešani zbor, ostale pa bas (sv. Hieronim) ter menjajoča se moški in ženski zbor. Delo se je izvajalo o priliki proslave 60 letnice društva in doživelo veliko krivic s strani zavistnežev, »strokovnjakov«, »politikov« in »modernih«.

Že »Abrahamova žrtev« je opuščala impresionizem, »Ciril in Metod« sta stala na pragu polifonega realizma, »Sv. Jeronim« pa je malone čista umetniška konfesija v najmodernejši evropski (ne še jugoslovanski) smeri idealističnega realizma, kakor ga je v glasbo prvi uvedel (že dolgo po slikarjih in literatih) Rus Stravinskij in za njim Hindemith.

Gre za starejše tonovske načine in naslon na linearno koralno ekspresijo ter polifonijo klasičnega XVI. stoletja, kar vse podpirajo bolj k umerjeni harmoniki nagnjene orgle, ki so pa čisto podrejene »izražajočemu« vokalnemu partu, ki ima dvigati notranji zmisel teksta (orkestrskega parta iz izvlečka ne morem soditi).

Iz Širolovega dela veje impulziven moderen duh in pristno novodobno umetnostno naziranje, ki je s svojim idealizmom v prekem nasprotju s starim, zgolj uho zabavajočim, samo čutnim impresionizmom.

Na to delo smo južni Slovani pred svetom lahko ponosni.
V.